

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 676 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Aqzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashtirish sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashirishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийловчи”	332
Н. Э. Кахарава	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni.....	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi.....	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida.....	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	
Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control	597
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich	
Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari.....	602
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки	606
Жураев Ислон Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна	
Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba	612
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich	
Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi	619
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari.....	623
Abdukadirova Kamola Azimovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari.....	627
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Ichki turizmni rivojlantirish bo'yicha infrastruktura holati.....	634
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari.....	640
Kamilov Abror Anvarovich	
O'zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirish.....	645
Dodiyev Fozil O'tkurovich	
O'zbekistonda talant menejmentni tatbiq etish istiqbollari.....	651
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	656
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Bulutli texnologiyalardan foydalangan holda resurs xarajatlarini optimallashtirish: tahlil va boshqarish	661
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Karabayev Rustam Zafarovich	
Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug'urta institutlarining tutgan o'rni	671
K. A. Sharipov, D. Jo'rayev	

O'ZBEKISTONDA UYLARNING ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Dodiye Fozil O'tkurovich

I.f.n., dotsent, Toshkent Kimyo halqaro universiteti "Bank ishi va
buxgalteriya hisobi" kafedrası mudiri

Annotatsiya: Ushbu maqola BMTning Taraqqiyot dasturi, Global ekologik jamg'arma hamda O'zbekiston Respublikasi qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligining "O'zbekistonda energiya samarador qishloq uylarini qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish" qo'shma loyihasi doirasida tayyorlangan. Maqolada mamlakatimiz uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanishning zarurligi va uning uylarning energiya samaradorligini oshirishdagi roli ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: uy-joy, energiya samaradorlik, quyosh elektr stansiyasi, quyosh suv isitgichi, yashil kredit, subsidiya.

Abstract: This article was prepared in the framework of the joint project of the UN Development Program, the Global Environmental Fund and the Ministry of Construction and Housing and Communal Economy of the Republic of Uzbekistan "Supporting the development of the construction of energy-efficient rural houses in Uzbekistan". The article shows the necessity of using renewable energy sources and energy-saving technologies in the housing sector of our country and its role in improving the energy efficiency of houses.

Key words: housing, energy efficiency, solar power plant, solar water heater, green credit, subsidy.

Аннотация: Данная статья подготовлена в рамках совместного проекта Программы развития ООН, Глобального экологического фонда и Министерства строительства и жилищно-коммунального хозяйства Республики Узбекистан "Содействие в развитии строительства энергоэффективного сельского жилья в Узбекистане. В статье показана необходимость использования возобновляемых источников энергии и энергосберегающих технологий в жилищном секторе нашей страны и их роль в повышении энергоэффективности домов.

Ключевые слова: жилье, энергоэффективность, солнечная электростанция, солнечный водонагреватель, зеленый кредит, субсидия.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo iqlimini o'zgarishi jahon hamjamiyatini bezovta qilmoqda, chunki yer sharida o'rtacha harorat XIX asr oxiridan beri 1,1 °C ga ko'tarilgan. BMT hisob-kitobiga ko'ra, agar asr oxiriga borib o'rtacha global harorat 1,5 °C ga ko'tarilsa, iqlim o'zgarishi dunyoga 54 trillion dollarga tushishi mumkin. Ushbu iqlim o'zgarishi issiqxona gazlarini chiqaradigan qazilma yoqilg'ilarning (ko'mir, neft va gaz) yonishi bilan bog'liqdir.

Jahonda global isish keng qamrovli salbiy oqibatlariga olib kelmoqda. Xususan, muzliklar va quruqlikda qolib ketgan muzlar eriy boshladi, bu esa okeandagi umumiy suv miqdorini oshirib, dengizlar sathini ko'tarmoqda. Bu okeanlardagi orol davlatlarni va dengizlar bo'yichadagi shaharlarni suv ostiga qoldirishi mumkin. Bundan tashqari, ko'plab hayvonot turlari yo'q bo'lib ketmoqda, qishloq xo'jaligi yerlari cho'lga aylanib, aholini oziq-ovqatlar bilan ta'minlash xavf ostida qolmoqda.

Global isish mamlakatimiz iqtisodiyotiga va aholining salomatligiga ham katta xafv tug'dirmoqda. Shuning uchun ham respublikamizda iqlim o'zgarishiga qarshi kurash muhim masala bo'lib turibdi. Bunda issiqxona gazlarining chiqishini kamaytirishga alohida e'tibor berish lozim. Buning uchun mamlakatimiz uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanishni faol joriy etish zarur. Chunki O'zbekistonda jami chiqariladigan issiq gazlarning yarmi uy-joy sektoriga to'g'ri keladi. Tabiiy gazning 54%, elektr energiyaning 18% va issiqlik energiyaning 60% uy-joy sektori iste'mol qiladi. Shuningdek, respublikamizda uylarning energiyani iste'mol qilishi jahon ko'rsatkichidan minimum 3 barobardan ortiqdir (1).

Uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish, uning energiya samaradorligini oshirish bir qator ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilish imkonini beradi. Jumladan, mamlakatimiz hududlarida energiya taqchilligini qoplash, aholini ekologik toza uy-joy bilan ta'minlash, ularning uy-joyini ta'mirlash xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi. Shuningdek, ayollarning uyni isitish, tozalash, ovqat pishirish va oilaviy tashvishlari kamayadi. Eng muhimi moliyaviy mablag'larni tejash hisobiga aholining moliyaviy imkoniyatlari yaxshilanadi.

Mamlakatimiz uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish va uning energiya samaradorligini oshirish iqtisodiyot uchun muhim ahamiyatga ega. Buning natijasida respublikamizda issiq gaz chiqindisi kamayadi, yashil energetikadan foydalanish imkoniyatlari kengayadi va atrof muhit tozalanadi. Aholining turmush va salomatlik darajasi yaxshilanib, ijtimoiy muammolar yechiladi. Respublikamizda ekologik toza uy-joy qurilishi va u bilan bog'liq sohalar rivojlanadi. Shuningdek, yalpi ichki mahsulotning energiya sig'imi kamayadi, energetik va ekologik xavfsizlik darajasi oshiriladi. Ushbu holatlar O'zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirishni taqozo etadi. Ushbu maqsadda BMTning Taraqqiyot dasturi, Global ekologik jamg'arma hamda O'zbekiston Respublikasi qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligining "O'zbekistonda energiya samarador qishloq uylarini qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish" qo'shma loyihasi amalga oshirilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakatimizning "2030 yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi"da atrof tabiiy muhit holatining sifatini yaxshilash maqsadida 2030 yilga qadar amalga oshirilishi zarur bo'lgan chora-tadbirlarga "elektr energiya ishlab chiqaradigan quvvatlarning umumiy tarkibida qayta tiklanadigan muqobil manbalar ulushini ko'paytirish hamda binolarning energiya samaradorligini oshirish sohasidagi chora-tadbirlarni, past uglerodli texnologiyalardan (issiqlik nasoslari, qayta tiklanadigan energiya manbalari) va xususiy xo'jaliklarda yanada toza yoqilg'i turlaridan foydalanishni rag'batlantirish" ko'rsatilgan (2).

Global energetikani yanada rivojlantirishning asosiy tendensiyasi bo'lib qazib olinadigan energiya manbalarini ishlab chiqarish va yetkazib berish va narxlarni oshishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan uzilishlarning oldini olish, shuningdek, kafolatlangan energiya xavfsizligini mustahkamlash maqsadida qayta tiklanadigan energiya manbalarini kompleks rivojlantirish hisoblanadi (3). Haqiqatdan ham dunyoda qazib olinadigan energiya resurslari kamayib bormoqda, ularning narxлари oshib bormoqda, ayniqsa, bu jarayon keyingi Rossiya-Ukraina hamda Falastin-Isroil o'rtasidagi urush oqibatida yana tezlashdi. Bunday sharoitda mamlakatimiz uy-joy sektorida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish va ularni energiya samaradorligini oshirish lozim.

BMT Taraqqiyot dasturi bo'yicha O'zbekistondagi doimiy vakili bo'lgan Matilda Dimovska "Qazilma yoqilg'ilar sayyoramiz, insoniyat va iqtisodiyot uchun boshi berk ko'chadir. Qayta tiklanadigan energiyaga jadal ravishda va yaxshi boshqariladigan tarzda o'tish barcha uchun ochiq energiya xavfsizligi va dunyomizga zarur bo'lgan yashil ish o'rinlarini yaratish uchun yagona yo'ldir" deydi (4). Ushbu fikrga qo'shilgan holda, mamlakatimizda ham qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish energiya xavfsizligini ta'minlagan holda yashil iqtisodiyotni rivojlantiradi. Ayniqsa, aholi salomatligini yaxshilaydigan ekologik uylarni qurishni rag'batlantiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda mamlakatimiz uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari tadqiq qilingan. Bunda tadqiqotni amalga oshirishning tahlil va sintez, umumlashtirish, abstrakt-mantiqiy va tanqidiy fikrlash, ekspert baholash usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqotning uslubiy asosi bo'lib BMT Taraqqiyot dasturi ekspertlari, xorijiy va milliy olimlarning ilmiy izlanishlari, mamlakatimizning qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanishga doir me'yoriy xujjatlari hisoblanadi. Shuningdek, tahlilda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Tarmoqlararo energiyani tejash jamg'armasi, mahalliy kompaniyalar va uy xo'jaliklari ma'lumotlaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Mamlakatimiz uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga ko'maklashadi. Ayniqsa, bu kambag'allikni qisqartirish (1-maqsad), salomatlik va farovonlikni oshirish (3-maqsad), gender tengligini ta'minlash (5-maqsad) va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda (13-maqsad) muhim rol o'ynaydi. Chunki uy-joylarni energiya samaradorligini oshirish aholi mablag'larini tejab, ularning moliyaviy ahvolini yaxshilaydi. Ekologik toza uylar aholi salomatligi va farovonligini oshiradi, issiqlik gazi chiqindisini kamayishi iqlim o'zgarishini kamaytiradi.

Enepgiyani qayta tiklanadigan manbalaridan foydalanish uy-joylarni energiya samaradorlik salohiyatini minimum 25% oshirishi mumkin. Devor va pollarni izolyatsiya qilish, radiatorlarni termoregulyator bilan ta'minlash kabi energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish uylarda tabiiy gazni iste'molini o'rtacha 25% kamaytiradi. Ekologik toza uylarda harorat holati va havo sifati yaxshilanadi, bu nafas olish kasalliklarini 9-20%ga, allergiya va astmalarni 18-20%ga kamaytiradi (1). Shuning uchun ham butun dunyoda qayta tiklanadigan energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish jadal sur'atlar bilan o'sib bormoqda.

Suv energiyasi – gidroelektr stansiyalari, to'liq energiyasidan foydalanadigan stansiyalar

Shamol energiyasi – shamol elektr stansiyalari

Quyosh energiyasi – quyosh elektr stansiyalari

Biomassa energiyasi – elektr energiyasini qayta ishlashning juda xilma-xil usullari

1-rasm: Qayta tiklanadigan energiya manbalari turlari¹

Oxirgi yillarda quyosh elektr stansiyalaridan foydalanish juda tez rivojlanmoqda, ularni o'rnatishning yillik o'sishi taxminan 60 foizni tashkil etadi. Shuningdek, qayta tiklanadigan energiyadan foydalanishning boshqa texnologiyalari ham yuqori sur'atlarda joriy etilmoqda. Xususan, shamol turbinalari – 28 foiz, bioyoqilg'i ishlab chiqarish – 25 foiz, quyosh isitish qurilmalari – 17 foiz, geotermal issiqlik ta'minoti – 13 foiz, kichik va mikro GESlar – 8 foizni tashkil etadi (5).

Uylarni energiya samaradorligini oshirish uchun ularni qurishda yoki ta'mirlashda energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish lozim. Aks holda uylarni isitish yoki sovutish uchun ko'p miqdorda energiya resurslari sarflanadi. Shuning uchun uy devorlari, pollari va tomlarini energiya tejovchi materiallar bilan izolyatsiya qilish, uylarga energiya tejovchi zamonaviy romlar va eshiklar o'rnatish lozim.

Uy devorlarini energiya tejovchi materiallar bilan izolyatsiya qilish

Uy pollari va tomlarini energiya tejovchi materiallar bilan izolyatsiya qilish

Uylarga energiya tejovchi rom va eshiklarni o'rnatish

2-rasm: Energiya tejovchi texnologiyalar turlari

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan BMTning Taraqqiyot dasturi, Global ekologik jamg'arma hamda O'zbekiston Respublikasi qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligining "O'zbekistonda energiya samarador qishloq uylarini qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish" qo'shma loyihasining bosh maqsadi qishloq joylarida energiya tejovchi va kam uglerodli uy-joy qurishni rag'batlantirish hisoblanadi. Ushbu maqsadga erishish uchun yashil kreditlashni qo'llab-quvvatlash va unga talabni oshirish uchun moliyaviy mexanizmni joriy etish, shuningdek, aholining va uy-joy bozoridagi asosiy ishtirokchilarning energiya tejovchi va kam uglerodli uylarning afzalliklari haqida xabardorligini oshirish choralari ko'rilmogda. Mazkur loyiha doirasida Global ekologik jamg'arma (GEF) 833,0 ming AQSH dollari miqdorida grant mablag'lari ajratgan bo'lib, ular asosan tijorat banklari tomonidan qayta tiklanadigan energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalarni sotib olish uchun berilgan Yashil iste'mol kreditlar bo'yicha asosiy qarzni bir qismini qoplashga beriladi.

Odamlar uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini tushungan taqdirdagina ularni joriy etishadi. Shuning uchun gibrid quyosh elektrostansiyasining hozirgi kunda samaradorligini tahlil qilib chiqamiz. Tahlil uchun gibrid quyosh elektrostansiya haqidagi ma'lumotlar energymarket.uz saytidan, uy xo'jaliklarining elektr energiyani ishlatishi bo'yicha ma'lumotlar esa ularni so'rov qilish asosida olindi.

¹ Muallif tomonidan shakllantirilgan.

1-jadvaldagi tahlildan ko'rinib turibdiki, hozirgi kunda 3 kVt gibrid quyosh elektrostansiyasining o'rtacha narxi 40 mln. so'm bo'lib, 4 kishilik oilani elektr energiya bilan to'liq va uzluksiz ta'minlaydi. Uni aholi bankning Yashil iste'mol kreditlari orqali sotib olsa, uning qiymatining 30 foizi miqdorida Global ekologik jamg'arma grantlari hisobidan subsidiya beriladi. Aholi o'rnatilgan quyosh elektrostansiyasining iste'moldan ortiqcha ishlab chiqargan elektr energiyasini hududiy elektr tarmog'iga 1kVt 1000 so'mdan sotishi mumkin. Tahlil natijasi ko'rsatdigi, hozirgi sharoitda 3 kVt gibrid quyosh elektrostansiyasiga qilingan xarajatlar 12,2 yilda qoplanar ekan. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, oxirgi yillarda quyosh elektrostansiyalarining narxi kunda-kunga pasaymoqda, ammo elektr energiyaning bahosi oshmoqda. Ushbu tendensiya quyosh elektrostansiyalariga qilingan xarajatlarni qoplash muddati qisqartiradi.

Mutaxassislarning fikricha, odamlar ma'lum obyektga qilgan xarajatlari 5 yil ichida qoplansa, unga mablag' qo'yishga qiziqar ekan.

1-jadval: Gibrid quyosh elektrostansiyasining samaradorlik tahlili²

Xarakteristikasi	Samaradorligi
Quvvati – 3 kVt	Global ekologik jamg'armasi subsidiyasi – 30% (12 mln.so'm)
Bahosi – 40 mln.so'm	Subsiyadan keyingi bahosi – 28 mln. so'm
Stansiyaning uyni elektr energiya bilan ta'minlash imkoniyati:	Bankning yashil kreditiga sotib olish mumkin: muddati – 60 oy, stavkasi – 20%
10 lampochka, 1 muzlatkich, 1 televizor	Foiz summasi – 16,5 ming so'm
1 shaxsiy kompyuter, 1 konditsioner	Qaytariladigan summa – 44,5 ming so'm
4 kishidan iborat oilani elektr energiya bilan ta'minlaydi	4 kishidan iborat oilaning bir yillik elektr energiya iste'moli – $2200 \text{ kVt} \times 295 \text{ so'm} = 649 \text{ ming so'm}$
Ishlash muddati – 25 yil	Qolgan elektr energiyani hududiy elektr tarmog'iga sotish miqdori – $5200 - 2200 = 3000 \text{ kVt/soat}$ $3000 \times 1000 \text{ so'm} = 3\,000\,000 \text{ so'm}$
Bir yilda o'rtacha ishlab chiqadigan elektr energiyasi – 5200 kVt/soat	Quyosh elektr stansiya xarajatlarining qoplanish vaqti – $12,2 \text{ yil} (44,5 / (3,0 + 0,65) = 12,2)$

Aholini quyosh elektrostansiyasidan foydalanishining afzalliklari quyidagilardan iborat:

- quyoshdan olingan yorug'likni elektr tokiga aylantirib beradi, vaholanki, quyosh bitmas-tuganmas energiya manbaidir;
- ekologik toza energiya bilan ta'minlanadi;
- uzoq muddat xizmat qiladi (25 yil);
- uzluksiz elektr energiya ta'minoti vujudga keladi;
- to'liq avtonom tizim yaratiladi, uni elektr tarmog'i yetib bormagan chekka qishloq, ovul, tog'lar va cho'llarga o'rnatish mumkin;
- iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi, ushbu ko'rsatkich elektr energiyani tarifi ko'tarilishi bilan yildan yilga oshib boraveradi.

Endi quyosh suv isitgichlari samaradorligini tahlil qilamiz. Chunki uy xo'jaliklarida suv isitishga ko'p miqdorda energiya resurslari sarflanadi. 2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 200 l hajmdagi quyosh suv isitgichninin hozirgi bahosi 11 mln. so'mni tashkil etadi. Uning qiymatining 25 foizi miqdorida Global ekologik jamg'arma grantlari hisobidan subsidiya beriladi, natijada ushbu suv isitgich aholi uchun u 8,25 mln. so'mga tushadi. Quyoshli suv isitgich kuniga 8 soatdan ishlatilganda yil davomida 7300 kVt/soat elektr energiyani tejaydi, bu yil davomida oilani 2,153 mln. so'm mablag'lari tejaldi degani. Oqibatda quyoshli suv isitgichga sarflangan mablag'lar 3,8 yilda qoplanadi.

Bunday hajmjagi quyosh suv isitgichi 5 kishilik oilani yuvinish va uyda issiq suv ishlatishiga mo'ljallangan bo'lib, u 20 yildan ortiq muddatga xizmat qiladi. Ushbu suv isitgichning qishda minimal xarorati +20 +50, yozda esa +80 +95 bo'ladi.

2 Muallif tomonidan tayyorlandi.

2-jadval: Quyosh suv isitgichlari samaradorligining qiyosiy tahlili³

Quyosh suv isitgichi		Elektr suv ichtigichi (Ariston)	
Suv uchun idishning hajmi	200 l	Suv uchun idishning hajmi	200 l
O'rnatish bilan bahosi	11 mln. so'm	O'rnatish bilan bahosi	8,5 mln.so'm
GEF subsidiyasi	25% (2,75 mln.so'm)	Subsidiya	Mavjud emas
Subsidiyadan keyingi bahosi	8,25 mln.so'm	–	–
Elektr energiyani tejashi	2,5 kVt/soat	Elektr energiya xarajati	2,5 kVt/soat
Ishlash vaqti	8 soat	Ishlash vaqti	8 soat
Yil davomida elektr energiyani tejash	7300 kVt/soat	Yil davomida elektr energiya xarajati	7300 kVt/soat
Yil davomida tejalgan mablag'	2 153 500 so'm	Yil davomida mablag' xarajati	2 153 500 so'm
O'zini-o'zi qoplash	3,8 yil	–	–

Endi esa issiqlikni tejovchi romlarning samaradorligini tahlil qilib chiqamiz. Ekspertlarning fikriga ko'ra, oddiy loyiha asosida qurilgan uylar romlaridan 21% issiqlik yo'qotildi. Shuning uchun ham uylarga termoizolyatsiyali romlarni o'rnatish maqsadga muvofiqdir. Chunki bu nafaqat issiliqni, balki uzoq muddatda mablag'larni ham tejash imkonini beradi.

3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, oddiy romlarga nisbatan termoizolyatsiyali romlarning bahosi yuqori bo'lib, 4 xonali uyda termoizolyatsiyali 5 ta rom uchun qo'shimcha xarajatlar 540 dollarni tashkil etadi. Termoizolyatsiyali romlar o'rnatilganda ularni qiymatining 15 foizi miqdorida Global ekologik jamg'arma grantlari hisobidan subsidiya beriladi. Issiqlikni saqlash romlarini qo'llash natijasida energiya iste'moli 21 % tejaladi yoki yilida oilaning 1,7 so'mlik mablag'lari iqtisod qilinadi. Bunday romlarga qilingan qo'shimcha xarajatlar 3,7 yilda qoplanadi.

3-jadval: Issiqlikni tejovchi romlarning samaradorligi⁴

4-xonali qishloq qurilish uylari uchun termoizolyatsiyali romlar asosida hisoblangan (5 ta rom o'rnatiladi, 1 ta rom hajmi 2,7 m ² (1,5 m-1,8 m))	
Oddiy romlarning 1 m ² bahosi 60 dollar Bitta rom bahosi 60 dollar x 2,7m ² = 162 dollar	162 dollar x 5 ta rom =810 dollar
Termoizolyatsiyali romlar 1 m ² bahosi 100 dollar Bitta rom bahosi 100 dollar x 2,7m ² = 270 dollar	270 dollar x 5 ta rom =1350 dollar
Romlar o'rtasidagi farq yoki termoizolsiyali romlar uchun qo'shimcha xarajat	540 dollar x 12 200 so'm= 6 588 000 so'm
GEF subsidiyasi miqdori 15% chegirgandan keyingi xarajat summasi	1 350 dollar – 202,5 dollar = 1 147,5 dollar (13 999 500 so'm)
Amaldagi loyiha bo'yicha uyni isitish va sovutishga sarflanadigan yillik energiya iste'moli	27 540 kVt/s
Issiqlikni saqlash romlarini o'rnatish natijasida energiya iste'moli 21 % tejaladi	5 783,4 kVt/s *295 so'm= 1 706 103 so'm
O'z-o'zini qoplashi	Jami xarajat 8,2 yil Qo'shimcha xarajat 3,7 yil

3 Muallif tomonidan tayyorlandi.

4 Muallif tomonidan tayyorlandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda global isishning xafvini kamaytirish uchun issiqxona gazlarining chiqishini kamaytirish lozim. Buning uchun respublikamiz uy-joy sektorida qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish orqali uning energiya samaradorligini oshirish zarur.

BMTning Taraqqiyot dasturi, Global ekologik jamg'arma hamda O'zbekiston Respublikasi qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligining "O'zbekistonda energiya samarador qishloq uylarini qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish" qo'shma loyihasi doirasida ajratilgan grant mablag'laridan aholi qayta tiklanadigan energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalarni sotib olish uchun faol foydalanishi lozim. Bu uylarning energiya samaradorligini oshirish va uni aholiga ko'rsatish uchun qulay moliyaviy sharoit yaratish imkoniyatidir.

Yuqoridagi ta'kidlangan loyiha doirasida hamkorlik qilayotgan tijorat banklari aholini qayta tiklanadigan energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalarni sotib olishga yashil iste'mol kredit berishini va unga Global ekologik jamg'arma grantlari hisobidan subsidiya berishini keng targ'im qilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. ПРООН (2014г.), Энергоэффективность в зданиях: неиспользованные резервы для устойчивого развития Узбекистана.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-oktyabrdagi "2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PF-5863-son Farmoni.
3. ВИЭ как фактор энергетической безопасности в современных условиях //Журнал "Экономическое обозрение", №3(279) 2023, стр. 17.
4. BMT Taraqqiyot dasturining Mongoliyadagi doimiy vakili Matilda Dimovska. O'zbekistonning uylarni yoritish va sanoatni yelektr yenergiyasi bilan ta'minlash bilan birga iqlim bilan bog'liq maqsadlariga yerishish jarayoni. <https://www.undp.org/uz/uzbekistan/blog/ozbekistonning-uy-larni-yoritish-va-sanoatni-elektr-energiyasi-bilan-taminlash-bi-lan-birga-iqlim-bilan-bogliq-maqsadlariga-erishish>. 22 aprel, 2023.
5. Zafar Soipov, TEM va MYOT uyushmasi, Elmurod Abdullayev, "SUN-HIGHTECH " MCHJ. Kichik quyosh elektr stansi-yalarining samaradorligi. <https://anhor.uz/uz/news/kichik-ujosh-jelektr-stancijalarining-samaradorligi/> 7 avgust, 2023.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.